

Asia: VN/13139/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain ja perhehoitolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Kannatatteko luvussa 3 ehdotettua tavoitetta omaishoidon tuen vähimmäispalkkion korottamisesta?

Kyllä

3. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 2:

Perhehoitoliitto ry kannattaa vähimmäispalkkion korottamista.

Toimenpide ei yksinään riitä takaamaan omaishoitoperheiden toimeentuloa, sillä samanaikaisesti muut sosiaaliturvan heikennykset ovat saattaneet vähentää omaishoitajien käytettävissä olevia varoja tai tuloja.

4. Kannatatteko luvussa 3 ehdotettua tavoitetta perhehoitajan taloudellisen aseman tukemisesta?

Kyllä

5. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 4:

Perhehoitoliitto kannattaa perhehoitajan taloudellisen aseman tukemista erityisesti silloin, kun sijoitus päättyy ennakoimattomasti. Taloudellisen turva on kytköksissä kuitenkin perhehoitajan asemaan mm. sopimusosapuolena. Perhehoitolaissa on lukuisia sopimuksenvaraisia asioita, joissa perhehoitajalla on heikot neuvottelumahdollisuudet. Yksi keskeinen esimerkki on mahdollisuus sopia toimeksiantosopimuksen irtisanomisajaksi myös muu kuin kahden kuukauden irtisanomisaika. Tämä tarkoittaa sitä, että toimijoilla on sopimuksissa lausekkeita, kuten ”sopimuksen irtisanomisaika on kaksi kuukautta, paitsi perhehoidon edellytysten päättyessä/jos toimeksiantosopimus päättyy perhehoitajasta johtuvasta syystä/sijoituksen päättyessä sijaishuollon muutokseen/jne.”. Käytännössä se voi tarkoittaa sitä, että poissulkevilla lauseilla irtisanomisaika on mitätöity.

Perhehoitoa ei ole ilman perhehoitajia. Jotta perhehoitajilla on riittävän turvallista tehdä tehtäväänsä, on perhehoidon monimuotoisuutta ja perhehoitajan sosiaaliturvaa vahvistettava. Kannatamme perhehoitolain kokonaisvaltaista uudistamista, jotta se vastaisi tämänhetkisiä ja tulevaisuuden perhehoidon järjestämisen tarpeita esitetyn pistemäisten uudistusten sijaan.

Perhehoitoliitto ehdottaa, että perhehoitajan taloudellista asemaan ennakoimattomasti päättyvissä tilanteissa turvataisiin muuttamalla perhehoitolain 12§ niin, ettei irtisanomisaikaa voi sopia perhehoitolain tarkoittamaa lyhyemmäksi ja kasvattamalla irtisanomisaikaa kolmeen kuukauteen. Muuttaen pykälää myös niin, että irtisanomisajasta ei voisi sopia toisin ja irtisanominen olisi tehtävä kirjallisesti. Tämä muutos turvaisi tosiasiallisesti perhehoitajan mahdollisuutta sopeuttaa talouttaan perhehoidon päättyessä ja lisäisi perhehoitajien tasapuolista kohtelua.

Perhehoitoliitto jakaa Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen perhehoitajan työttömyysturvasta. Päätoimisesti toimineelle perhehoitajalle voi jäädä edelleen hoidettavia, vaikka jokin tai jotkut toimeksiantosopimukset päättyisivät. Jos perhehoitajan työllistyminen ei ole päättynyt työttömyysturvalaissa tarkoitetulla tavalla, hänellä ei ole oikeutta työttömyysetuuteen, työmäärän ja tulojen vähentymisestä huolimatta. Ylimääräinen palkkio turvaisi näissä tilanteissa perhehoitajan asemaa esityksen tavoitteiden mukaisesti. Tämän lisäksi työttömyysturvan yhdistelmävakuutuksenmallin on tärkeää edetä tukemaan perhehoitajan sosiaaliturvaa yhdenvertaisesti.

6. Kannatatteko omaishoidon tuen palkkion korotuksen kohdistamista omaishoidon tuen vähimmäispalkkion korottamiseen?

Kyllä

7. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 6:

Mikäli esitys toteutuu, tarvitaan seurantaa, jolla varmistetaan rahoituksen kohdentuminen hyvinvointialueille.

8. Kannatatteko perhehoitajan korvausoikeuden kohdistamista esityksessä ehdotettuihin tilanteisiin?

Kyllä osin

9. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 8:

Perhehoitoliitto kiittää, että perhehoitajan taloudellista turvaa halutaan lisätä ja edistää sijoitusten päättyessä ennakoimattomasti.

Esitysluonnoksen termistö vaatii täsmentämistä. On esimerkiksi tarpeen avata riittävästi, mitä tässä yhteydessä tarkoitetaan pitkäaikaisella sopimuksella. Perhehoitoa voidaan myöntää toistaiseksi voimassa olevana tai määräaikaisena. Määräaikainen sopimuskin voi olla pitkäaikainen esim. kolmen vuoden jälkihuoltona myönnettävä perhehoito. Kaikissa toistaiseksi voimassa olevissa toimeksiantosopimuksissa perhehoitaja sitoutuu tehtäväänsä pitkäaikaisesti riippumatta perhehoidon muodosta.

Esitys ei tue muun muassa kotiin annettavaa eli kiertävää perhehoitoa, lyhytaikaista perhehoitoa tai omaishoitolaain (937/2005) 4 §:n 3 momentin perusteella myönnettyä perhehoitoa. Tämä eriarvostaa perhehoitajien keskinäistä asemaa. Kiertävä perhehoito on tällä hetkellä voimakkaimmin kasvava ikäihmisten perhehoidon muoto, joka mahdollistaa mm. yhä useamman omaishoitajan vapaan. Tämä esitys ei siten tue omaishoitajien vapaiden järjestämistä perhehoidon avulla. Tällainen eriarvoinen perhehoitajien kohtelu voi lisätä kiertävien perhehoitajien taloudellista turvattomuutta ja estää perhehoitajaksi ryhtymistä tai sitoutumista tehtävään. Myös kotiin vietävässä tai lyhytkestoisessa perhehoidossa tapahtuu ennakoimattomia perhehoidon päättymisiä. Kiertävät perhehoitajat ovat sitoutuneet pitkäaikaisesti tai toistaiseksi perhehoidettavaan ja mahdollisesti jättäneet sitoutuessaan perhehoitajan tehtävään palkkatyönsä. Uuden perhehoidettavan saaminen ei ole selviö eikä prosessina välttämättä sen nopeampi kuin ympärivuorokautiseen perhekotiin sijoittaminen.

Pidämme välttämättömänä, että hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa eritellään huolellisesti, mitä tarkoittaa sijoituksen päättyessä perhehoitajasta riippumattoman syy. Tilanne on pulmallinen esimerkiksi silloin, kun perhehoitaja ei ole pyynnöstään huolimatta saanut riittävää tukea ja hän irtisanoo toimeksiantosopimuksen, koska ei voi tai uskalla enää pitää huolta perhehoidettavasta. Tuen puute tai erimielisyys tuen tarpeesta voi johtaa myös siihen, että hyvinvointialue irtisanoo sopimuksen tilanteessa, jossa vahvemmallalla tuella perhehoito olisi voinut jatkua. Myös muutokset hyvinvointialueiden ohjeissa ja kriteeristöissä voivat vaikuttaa perhehoidon päättymiseen. Tämä voi vähentää perhehoidettavien määrää ja voi sitä kautta tehdä perhehoitajan tehtävässä jatkamisen taloudellisesti mahdottomaksi.

Lisäksi on tarpeen pohtia, kuinka toimitaan tilanteissa, joissa perhehoitopalvelun tuottaa hyvinvointialueelle yksityinen palveluntuottaja. Maksaako näissäkkin tilanteissa hyvinvointialue ylimääräisen hoitopalkkion vai maksaako sen yksityinen palveluntuottaja, joka maksaa usein palkkion perhehoidon ajalta.

10. Mitä muuta mahdollisesti haluatte lausua esityksestä:

Perhehoitoliitto näkee ehdotuksessa hyvänä, että hyvinvointialue huolehti perhehoitajien taloudellisesta turvallisuudesta löytämällä uusia perhehoidettavia perhekotiin. Hyvinvointialueiden keskinäinen yhteistyö on tässä myös oleellista. On kuitenkin varmistettava, että perhehoidon myöntämiskriteerit ja perhehoitokodin sopivuus perhehoidettavalle toteutuu. Perhehoitajien valmiudet ja perhehoidettavan tarpeiden on täsmättävä ja siinä on tärkeää kuulla kaikkia osapuolia. Näin riski virheellisille sijoituksille pienenee. Jokaisen sijoituksen taustalla on sosiaalityön arviointiprosessi, joka määrittää perhehoidettavan tarpeet ja sopivan sijoituspaikan.

Esityksessä mainittiin, ettei korvaus koske tilanteita, joissa perhehoitajaa epäillään mm. kaltoinkohtelusta. Epäilyihin liittyvät tilanteet ovat monessa mielessä hankalia, ja tässä yhteydessä haasteena on se, että epäilyyn liittyvissä tilanteissa toimitaan varmuuden vuoksi, niin kuin tilanne olisi tosiasiallisesti epäilyn mukainen. Kaikki epäilyt eivät kuitenkaan osoittaudu todellisiksi tilanteiksi. Esimerkiksi lastensuojelun perhehoidossa voi syntyä tilanne, jossa perheestä tehdään

lastensuojeluilmoitus tai rikosilmoitus. Tällaisissa tapauksissa perhehoitosuhde saatetaan päättää välittömästi, vaikka ilmoituksen taustalla olevia tapahtumia ei olisi vielä tutkittu. Jos tilanne tulkitaan epäkohtatilanteeksi ja nähdään, että lasten turvallisuus on välittömästi uhattuna, voidaan toimeksiantosopimus purkaa ennen kuin on varmuutta siitä, onko perhehoitaja syylistynyt vakavaan laiminlyöntiin. Lastensuojelun perhehoidossa on tyypillistä, että huolta ilmaistaan em. keinoin.

Tämä on kaikille osapuolille vaikea tilanne, koska se tarkoittaa sitä, että perhehoitaja voi menettää toimeentulonsa jo ennen asian selvittämistä. Etenkin rikosprosessit voivat kestää jopa vuosia, ja samanaikaisesti perhehoitaja on ilman tuloja, vaikkei lopulta osoittautuisi tehneensä mitään väärää. Erityisen kriittistä olisi turvata perhehoitajan toimeentulo vähintään kriisin alkuvaiheessa, jotta omaa taloutta olisi mahdollista sopeuttaa äkilliseen muutokseen. Tämä puolestaan olisi ristiriidassa perhehoitolain toimeksiantosopimuksen purkamista koskevan sääntelyn ja sen toimeenpanon kanssa, koska purkaminen tapahtuu välittömästi, eikä irtisanomisaikaa ole, vaan palkkio lakkaa purun yhteydessä. Tämä asia vaatii lisäselvitystä.

Lehtiharju Merja
Perhehoitoliitto